ЗМІСТ

Засади кримінального провадження

Подивитись анотацію та купити на **jurkniga.ua**

Анотація

Це видання є результатом синергії наукової школи кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та запрошених авторів із інших закладів вищої освіти, чия участь надала дослідженню міжінституційного виміру. У роботі комплексно висвітлено сучасні теоретичні та практичні підходи до розуміння засад кримінального провадження як фундаментальних принципів, що визначають зміст, структуру та спрямованість діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. У монографії враховано новітні зміни кримінального процесуального законодавства України, актуальну практику Європейського суду з прав людини, правові позиції Конституційного Суду України, постанови Верховного Суду та сучасну правозастосовну практику.

Особливу увагу в монографії приділено аналізу методологічних основ доктринального розуміння засад кримінального провадження, їх правової природи, внутрішньої структури та істотних ознак. Розкрито механізм дії засад як системоутворювальних принципів кримінального процесу та надано характеристику правового змісту кожної засади, передбаченої Главою 2 Кримінального процесуального кодексу України. Окремий акцент зроблено на проблемних питаннях реалізації засад у практичній діяльності, зокрема в умовах дії воєнного стану, а також на їх впливі на ефективність кримінального провадження та гарантування прав і свобод людини.

Видання призначене для студентів бакалаврату й магістратури, аспірантів, слухачів і курсантів юридичних навчальних закладів, викладачів, науковців-правознавців, а також практичних працівників – суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів та інших фахівців, які працюють у сфері кримінальної юстиції.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Монографія

За редакцією академіка Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора О.В. Капліної,

члена-кореспондента Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора М.А. Погорецького

ПРАВОВА ЄДНІСТЬ
РЕДАКЦІЯ ЮРИДИЧНИХ ВИДАНЬ

Київ • Алерта • 2027

УДК 343.13(477)(02)
З-36

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 2 від 24 вересня 2026 р.)

Рецензенти:
Ю.П. Аленін – член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія»;
В.Т. Нор – академік Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Львівського державного університету імені Івана Франка;
О.Г. Яновська – доктор юридичних наук, професор, суддя Верховного Суду.

Авторський колектив:
Доц. Бабаєва О.В. – Розділ 9, Розділ 19 (разом із доц. Зуєвим В.В.); **ст. виклад. Бережний О.І.** – Розділ 4 (разом із доц. Марочкіним О.І., доц. Бородіної І.В.); **доц. Беспалько І.Л.** – Розділ 8 (разом із проф. Капліною О.В.); **доц. Бородіна І.В.** – розділ 4 (разом із доц. Марочкіним О.І., Бережним О.І.); **проф. Вапнярчук В.В.** – розділ 16; **доц. Верхогляд-Герасименко О.В.** – розділ 21 (разом із доц. Овсянніковою О.О.), Розділ 28 (разом із доц. Марочкіним О.І., ас. Повзиком Є.В.); **ас. Гетьман Г.М.** – Розділ 12; **проф. Дроздов О.М.** – Розділ 13, Розділ14 – (разом із проф. Туманянц А.Р.); **доц. Дудченко О.Ю.** – Розділ 15 (разом із доц. Овсянніковою О.О., доц. Шаренко С.Л.); **доц. Зуев В.В.** – Розділ 19 (разом із Бабаєвою О.В.); **проф. Капліна О.В.** – Розділ 8 (разом із доц. Беспалько І.Л.), Розділ 11, Післямова (разом із проф. Погорецьким М.А.; **доц. Карпенко М.О.** – Розділ 10; **доц. Крицька І.О.** – Розділ 5, Розділ 7, Розділ 17 (разом із проф. Туманянц А.Р.); **доц. О.І. Марочкін** – Розділ 4 (разом із доц. Бородіною І.В., ст. викл. Бережним О.І.), Розділ 22 (разом із доц. Верхогляд-Герасименко О.В., ас. Повзиком Є.В.); **проф. Л.М. Москвич** – розділ 23; **доц. Овсяннікова О.О.** – Розділ 15 (разом із доц. Дудченко О.Ю., доц. Шаренко С.Л.), Розділ 21 (разом із доц. Верхогляд-Герасименко О.В.); **ас. Повзик Є.В.** – Розділ 22 (разом із доц. Верхогляд-Герасименко О.В., доц. Марочкіним О.І.); **проф. Погорецький М.А.** – Передмова, Розділ 1, Розділ 2 (разом із проф. Сергєєвою Д.Б.), Розділ 20 (разом із ст. дослідником Погорецьким М.А.), Післямова (разом з проф. Капліною О.В.); **ст. дослідник Погорецький М.М.** – Розділ 20 (разом із проф. Погорецьким М.А.); **проф. Сергєєва Д.Б.** – Розділ 2 (разом із проф. Погорецьким М.А.); **доц. Сиза Н.П.** – Розділ 3 (разом із доц. Стареньким О.О.); **доц. Старенький О.О.** – Розділ 3 (разом із доц. Сизою Н.П.); **проф. Туманянц А.Р.** – Розділ 6, Розділ 14 (разом із проф. Дроздовим О.М.), Розділ 17 (разом із доц. Крицькою І.О.), Розділ 18 (разом із доц. Шаренко С.Л.); **доц. Шаренко С.Л.** – Розділ 15 (разом із доц. Дудченко О.Ю., доц. Овсянніковою О.О.), Розділ 18 (разом із проф. Туманянц А.Р.).

З-36 Засади кримінального провадження: колективна монографія / за ред. О.В. Капліної, М.А. Погорецького. Київ: Алерта, 2027. 594 с.

ISBN 978-617-8976-11-8

Це видання є результатом синергії наукової школи кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та запрошених авторів із інших закладів вищої освіти, чия участь надала дослідженню міжінституційного виміру. У роботі комплексно висвітлено сучасні теоретичні та практичні підходи до розуміння засад кримінального провадження як фундаментальних принципів, що визначають зміст, структуру та спрямованість діяльності органів досудового розслідування, прокуратури та суду. У монографії враховано новітні зміни кримінального процесуального законодавства України, актуальну практику Європейського суду з прав людини, правові позиції Конституційного Суду України, постанови Верховного Суду та сучасну правозастосовну практику.

Особливу увагу в монографії приділено аналізу методологічних основ доктринального розуміння засад кримінального провадження, їх правової природи, внутрішньої структури та істотних ознак. Розкрито механізм дії засад як системоутворювальних принципів кримінального процесу та надано характеристику правового змісту кожної засади, передбаченої Главою 2 Кримінального процесуального кодексу України. Окремий акцент зроблено на проблемних питаннях реалізації засад у практичній діяльності, зокрема в умовах дії воєнного стану, а також на їх впливі на ефективність кримінального провадження та гарантування прав і свобод людини.

Видання призначене для студентів бакалаврату й магістратури, аспірантів, слухачів і курсантів юридичних навчальних закладів, викладачів, науковців-правознавців, а також практичних працівників – суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів та інших фахівців, які працюють у сфері кримінальної юстиції.

УДК 343.13(477)(02)

© Авторський колектив, 2027
© Видавництво «Алерта», 2027

ISBN 978-617-8976-11-8

ЗМІСТ

Список основних скорочень.....9
Передмова.....11
Анатолій ГЕТЬМАН,
доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
ректор Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Передмова.....13
Микола ПОГОРЕЦЬКИЙ,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
професор кафедри кримінального процесу Навчально-наукового
інституту права, перший проректор Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Розділ 1.
Засади кримінального процесу як нормативно-ціннісна система: критерії ідентифікації, механізм дії та юридичні наслідки порушення
§ 1. Методологічні основи доктринального розуміння засад кримінального процесу.....19
§ 2. Правова природа, внутрішня структура та ознаки засад кримінального процесу.....24
§ 3. Механізм дії засад у кримінальному процесі: функції, форми реалізації та межі прямого застосування.....35
§ 4. Конституційні основи системи засад кримінального процесу: доктрина формування, галузевої конкретизації та реалізації.....47
§ 5. Засади як критерії правомірності кримінального процесу: модель юридичних наслідків і програма подальшого монографічного дослідження.....65
Висновки до розділу 1.....79

Розділ 2.
Верховенство права як засада кримінаьного провадження
§ 1. Верховенство права як засада кримінального процесу: нормативні джерела, правова природа та зміст.....82
§ 2. Верховенство права і законність у системі засад кримінального процесу...89
§ 3. Механізм реалізації верховенства права у кримінальному провадженні.....94
§ 4. Верховенство права як критерій правомірності кримінального провадження: порушення, контроль і юридичне відновлення.....102
Підсумкові положення.....109

Розділ 3.
Законність як засада кримінального провадження
§ 1. Теоретико-правові основи засади законності у кримінальному провадженні.....112
§ 2. Правова обумовленість кримінальної процесуальної діяльності та процесуальних рішень у системі вимог засади законності.....126

§ 3. Нормативна узгодженість та міжнародно-правовий вимір засади законності у кримінальному провадженні 133
§ 4. Засада законності у механізмі кримінального процесуального правозастосування: практика ЄСПЛ та подолання прогалин правового регулювання...141

Розділ 4.
Рівність перед законом і судом

§ 1. Правова природа засади рівності перед законом і судом 148
§ 2. Правовий зміст рівності перед законом і судом як засади кримінального провадження 150
§ 3. Категорії осіб, які користуються додатковими гарантіями дотримання рівності перед законом і судом у кримінальному провадженні 159
§ 4. Наслідки порушення засади рівності перед законом і судом 167

Розділ 5.
Повага до людської гідності

§ 1. Правовий зміст поваги до людської гідності як фундаментального права особи та найвищої конституційної цінності 169
§ 2. Нормативно-прикладні аспекти тлумачення сутнісного змісту окремих видів неналежного, поганого поводження....175
§ 3. Позитивні та негативні зобов'язання держави щодо забезпечення поваги до людської гідності....180

Розділ 6.
Забезпечення права на свободу та особисту недоторканність

§ 1. Правова природа права на свободу та особисту недоторканність 185
§ 2. Конституційний вимір права на свободу та особисту недоторканність 187
§ 3. Міжнародно-правові стандарти права на свободу та особисту недоторканність у кримінальному процесі 192
§ 4. Нормативний зміст засади права на свободу та особисту недоторканність за чинним КПК 199

Розділ 7.
Недоторканність житла чи іншого володіння особи

§ 1. Правовий зміст засади недоторканності житла чи іншого володіння особи як невід'ємного елемента права особи на приватність....213
§ 2. Нормативно-прикладні аспекти тлумачення понять «житло» та «інше володіння особи» для цілей кримінального провадження 221
§ 3. Критерії виправданого лімітованого втручання у право на недоторканність житла чи іншого володіння особи....226

Розділ 8.
Таємниця спілкування

§ 1. Загальні положення щодо таємниці спілкування....232
§ 2. Правовий зміст засади «Таємниця спілкування»....233
§ 3. Обмеження права на таємницю спілкування 242

Розділ 9.
Невтручання у приватне життя

§ 1. Правова природа засади невтручання у приватне життя та її нормативне регулювання.....251
§ 2. Особливості реалізації правового змісту засади невтручання у приватне життя 260
§ 3. Наслідки порушення засади невтручання у приватне життя особи.....264

Розділ 10.
Недоторканість права власності

§ 1. Ґенеза формування правової думки про право власності та сучасне його розуміння як юридичної категорії 268
§ 2. Нормативне регулювання права власності в Україні: загальні положення та кримінальний процесуальний аспект 273
§ 3. Правовий зміст засади кримінального провадження «Недоторканість права власності».....281
§ 4. Правові позиції ЄСПЛ та ККС ВС щодо обмеження або позбавлення права власності в межах кримінального провадження та гарантій його захисту.....289

Розділ 11.
Презумпція невинуватості та забезпечення доведеності вини

§ 1. Презумпція як загальносоціальний і правовий феномен 295
§ 2. Сутнісний зміст засади презумпції невинуватості 296
§ 3. Змістовні складові засади презумпції невинуватості 306

Розділ 12.
Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї

Розділ 12. Свобода від самовикриття та право не свідчити проти близьких родичів та членів сім'ї.....319

Розділ 13.
Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне і те саме правопорушення (ne bis in idem)

§ 1. Поняття, функції та нормативні джерела принципу ne bis in idem 331
§ 2. Практика ЄСПЛ та Суду ЄС 335
§ 3. Винятки та допустимі відступи: повторне провадження, нові обставини, істотні порушення та комплементарність.....339
§ 4. Імплементація в Україні: практика ВС та напрями розвитку 340
Висновки.....353

Розділ 14.
Забезпечення права на захист

§ 1. Загальна характеристика забезпечення права на захист 355
§ 2. Суб'єкти права на захист у кримінальному провадженні.....363
§ 3. Нормативний зміст забезпечення права на захист.....371

Розділ 15.
Доступ до правосуддя та обов'язковість судових рішень

§ 1. Міжнародні стандарти та національне законодавче регулювання доступу до правосуддя 386
§ 2. Обов'язковість судових рішень 403

Розділ 16.
Змагальність сторін та свобода в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості

§ 1. Розуміння сутності змагальності в кримінальному провадженні 412
§ 2. Сутність та зміст засади змагальності сторін та свободи в поданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості 416
§ 3. Дія засади змагальності на різних стадіях кримінального провадження 422
§ 4. Правові наслідки недотримання правил про допустимість доказів у контексті засади змагальності 429

Розділ 17.
Безпосередність дослідження показань, речей і документів

§ 1. Концептуальний і нормативний зміст засади безпосередності дослідження показань, речей і документів у кримінальному провадженні 432
§ 2. Механізми реалізації засади безпосередності дослідження показань, речей і документів у кримінальному провадженні 438
§ 3. Вплив безпосередності дослідження показань, речей і документів на допустимість доказів та їх оцінку 448

Розділ 18.
Забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності

§ 1. Право на оскарження рішень, дій чи бездіяльності як гарантія реалізації права на судовий захист 453
§ 2. Нормативний зміст засади забезпечення права на оскарження процесуальних рішень, дій чи бездіяльності 459

Розділ 19.
Публічність

§ 1. Сутність засади публічності 473
§ 2. Реалізація засади публічності 476

Розділ 20.
Диспозитивність

§ 1. Вихідне значення диспозитивності для кримінального процесу 487
§ 2. Диспозитивність як засада кримінального процесу: нормативні джерела, правова природа та зміст 488
§ 3. Диспозитивність у системі засад кримінального процесу: публічність, змагальність, законність і процесуальний розсуд 495
§ 4. Механізм реалізації диспозитивності у кримінальному провадженні 501

§ 5. Диспозитивність як критерій дійсності кримінального процесуального волевиявлення: дефекти, контроль і юридичне відновлення.....508
Висновки.....519

Розділ 21.
Гласність і відкритість судового провадження та повне фіксування технічними засобами судового засідання і процесуальних дій

§ 1. Право на відкритий судовий розгляд: міжнародні гарантії та українська правова доктрина 522
§ 2. Правовий зміст засади відкритості судового провадження 526

Розділ 22.
Розумні строки

§ 1. Правова природа засади розумності строків.....545
§ 2. Правовий зміст розумності строків як засади кримінального провадження.....546
§ 3. Наслідки порушення засади розумності строків 563

Розділ 23.
Мова, якою здійснюється кримінальне провадження

§ 1. Проблеми реалізації мовної засади кримінального провадження 578

Післямова 583

Авторський колектив монографії.....590

Авторський колектив монографії

БАБАЄВА Олександра Володимирівна	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 9; Розділ 19 (співавтор із доц. Зуєвим В.В.)
БЕРЕЖНИЙ Олександр Іванович	кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 4 (співавтор із доц. Марочкіним О.І., доц. Бородіною І.В.)
БЕСПАЛЬКО Інна Леонідівна	кандидат юридичних наук, доцент, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 8 (співавтор із проф. Капліною О.В.)
БОРОДІНА Ірина Валеріївна	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 4 (співавтор із доц. Марочкіним О.І., ст. викл. Бережним О.І.)
ВАПНЯРЧУК В'ячеслав Віталійович	доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 16
ВЕРХОГЛЯД-ГЕРАСИМЕНКО Олена Володимирівна	кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 21 (співавтор із доц. Овсянніковою О.О.); Розділ 22 (співавтор із доц. Марочкіним О.І., ас. Повзиком Є.В.)
ГЕТЬМАН Галина Миколаївна	кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 12
ДРОЗДОВ Олександр Михайлович	доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 13; Розділ 14 (співавтор із проф. Туманянц А.Р.)
ДУДЧЕНКО Олександр Юрійович	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.	Розділ 15 (співавтор із доц. Шаренко С.Л., доц. Овсянніковою О.О.)
ЗУЄВ Володимир Вікторович	кандидат юридичних наук, доцент, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 19 (співавтор із доц. Бабаєвою О.В.)

КАПЛІНА Оксана Володимирівна	доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, академік Національної академії правових наук України	Розділ 8 (співавтор із доц. Беспалько І.Л.); Розділ 11; післямова (співавтор із проф. Погорецьким М.А.)
КАРПЕНКО Михайло Олегович	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 10
КРИЦЬКА Ірина Олександрівна	кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 5; Розділ 7; Розділ 17 (співавтор із проф. Туманянц А.Р.)
МАРОЧКІН Олексій Іванович	кандидат юридичних наук, доцент, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 4 (співавтор із доц. Бородіною І.В., ст. викл. Бережним О.І.); Розділ 22 (співавтор із доц. Верхогляд-Герасименко О.В., ас. Повзиком Є.В.)
МОСКВИЧ Лідія Миколаївна	доктор юридичних наук, професор, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 23
ОВСЯННІКОВА Ольга Олександрівна	кандидат юридичних наук, доцент, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 15 (співавтор із доц. Дудченком О.Ю., доц. Шаренко С.Л.); Розділ 21 (співавтор із доц. Верхогляд-Герасименко О.В.)
ПОВЗИК Євген Вікторович	кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 22 (співавтор із доц. Марочкіним О.І., доц. Верхогляд-Герасименко О.В.)
ПОГОРЕЦЬКИЙ Микола Анатолійович	доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Навчально-наукового інституту права, перший проректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Національної академії правових наук України	Передмова, Розділ 1; Розділ 2 (співавтор із проф. Сергєєвою Д.Б.); Розділ 20 (співавтор із проф. Погорецьким М.М.); післямова (співавтор із проф. Капліною О.В.)

ПОГОРЕЦЬКИЙ Микола Миколайович	доктор юридичних наук, старший дослідник, директор Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки та стратегічних комунікацій Національної академії Служби безпеки України	Розділ 20 (співавтор із проф. Погорецьким М.А.)
СЕРГЄЄВА Діана Борисівна	докторка юридичних наук, професорка, професорка кафедри криміналістики Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка	Розділ 2 (співавтор із проф. Погорецьким М.А.)
СТАРЕНЬКИЙ Олександр Сергійович	доктор юридичних наук, доцент, головний науковий співробітник Науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України	Розділ 3 (співавтор із доц. Сизою Н.П.)
СИЗА Наталія Петрівна	кандидат юридичних наук, доцент, головна наукова співробітниця Науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України	Розділ 3 (співавтор із доц. Старенським О.О.)
ТУМАНЯНЦ Ануш Робертівна	кандидат юридичних наук, професор, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого	Розділ 6; Розділ 14 (співавтор із проф. Дроздовим О.М.); Розділ 17 (співавтор із доц. Крицькою І.О.); Розділ 18 (співавтор із доц. Шаренко С.Л.)
ШАРЕНКО Світлана Леонідівна	доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, голова Київського районного суду м. Харкова.	Розділ 15 (співавтор із доц. Дудченком О.Ю., доц. Овсянніковою О.О.); Розділ 18 (співавтор із проф. Туманянц А.Р.)

Наукове видання

ЗАСАДИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Монографія

За редакцією академіка Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора О.В. Капліної,

члена-кореспондента Національної академії правових наук України, доктора юридичних наук, професора М.А. Погорецького

Відповідальний за випуск	О. В. Діордійчук
Комп'ютерна верстка	Д. М. Алексєєв
Обкладинка	Д. М. Алексєєв

Підписано до друку 10.10.2026 р. Формат 60 х 84 $^{1}/_{16}$.
Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк офсетний. Умовн.-друк. арк. 48,26.
Тираж 500 прим.

Видавництво «Алерта»
04210, м. Київ, а/с 112.
Тел.: (099) 607-97-62.
E-mail: alerta.pravovaednist@gmail.com, веб-сайт: alerta.kiev.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 788 від 29.01.2002 р.

ЮРКНИГА
від теорії до практики

Перейти на сайт →